

KIALTVANY

Magyarok! Nagy Imre miniszterelnök a ma hajnali szovjet támadáskor a szovjet követségre ment tárgyalások folytatása céljából, és onnan már visszatérni nem tudott. A reggel összehívott minisztertanácsra a parlament épületében tartózkodó Tildy Zoltánon kívül csak B. Szabó István és Bibó István államminiszterek tudtak megérkezni. Mikor a parlamentet a szovjet csapatok körülfojták, Tildy államminiszter a vérontás elkerülése végett megállapodást kötött velük, amely szerint ők megszállják az épületet, a benne levő polgári személyek pedig szabadon távozhatnak. Ő a megállapodáshoz tartva magát, eltávozott. Az országgyűlés épületében egyedül alulírott Bibó István államminiszter maradtam, mint az egyedül törvényes magyar kormány egyedüli képviselője. Ebben a helyzetben a következőket nyilatkozom:

Magyarországnak nincs szándékában szovjetellenes politikát folytatni, sőt teljes mértékben benne akar élni a kelet-európai szabad népek ama közösségében, akik életüket a szabadság, igazságosság és kizsákmányolásmentes társadalom jegyében akarják berendezni. A világ színe előtt visszautasítom azt a rágalmat is, mintha a dicsőséges magyar forradalom fasiszta vagy antiszemita kilengések színhelye lett volna: a harcban osztály és felekezeti különbségek nélkül részt vett az egész magyar nép.

Megrendítő és csodálatos volt a felkelt nép emberséges, bölcs és különböztetni kész magatartása, mellyel csupán a leigázó idegen hadsereg és a honi hóhérek ellen fordult. A néhány napig napirenden volt utcai igazságtételeket, valamint ókonzervatív politikai erőknél minden fegyveres erőszak nélkül való jelentkezését az éppen megalakult kormány rövid úton megszüntethette volna: az az állítás, hogy evégből óriási idegen hadsereget kellett az országba behívni, komolytalan és cinikus. Éppen ellenkezőleg, a hadsereg jelenléte a nyugtalanság és zavargások legfőbb forrása.

A magyar népet felszólítom, hogy a megszálló hadsereget vagy az általa esetleg felállított bábkormányt törvényes felsőségnek ne tekintse, s vele szemben a passzív ellenállás összes fegyvereivel éljen - kivéve azokat, amelyek Budapest közellátását és közműveit érintenék. Fegyveres ellenállásra parancsot adni nincs módomban: egy napja kapcsolódtam be a kormány munkájába, a katonai helyzetről tájékoztatva nem vagyok, felelőtlenség volna tehát tőlem a magyar ifjúság vérével rendelkezni. Magyarország népe elég vérrel adózott, hogy megmutassa a világnak a szabadsághoz és igazsághoz való ragaszkodását. Most a világ hatalmain a sor, hogy megmutassák az Egyesült Nemzetek alapokmányába foglalt elvek erejét és a világ szabadságszerető népeinek erejét. Kérem a nagyhatalmak és az Egyesült Nemzetek bölcs és bátor döntését leigázott nemzetem szabadsága érdekében.

Megállapítom egyúttal, hogy Magyarország egyetlen törvényes külföldi képviselője és külképviseletének törvényes feje Kéthly Anna államminiszter. Isten óvja Magyarországot!

Budapest, 1956. november negyedikén

BIBÓ ISTVÁN
államminiszter

Emlékezés Thukydidesz modorában az
elesett hősök sírja felett

írta: Füst Milán

BARATAIM, annyi szenvedésben és új nagy reménysekben társaim, hallgassatok reám. E hősöket, akik itt fekszenek némán, fennkölt lelkük elszántságától még mindig összeszorított szájjal, e hősöket sok mindenért siratja és magasztalja most e nagy világ. Dicsérik mindenekelőtt páratlan, soha el nem képzelt bátorságukat, amellyel ennek az egész nagyvilágnak példát mutattak, hogy az ilyen szegény kis ország hő fiainak mint kell szeretniök a szabadságot és hazát, de példát mutattak kitartásban és erőben is, vagyis tüzük nem volt szalmaláng - ők nem futamodtak meg a harckocsik és ágyúk dübörgése előtt, ők gyengéd, fiatal mellükkel állva maradtak a vas előtt, küzdöttek utolsó percükig és meghaltak. Mindebben a dicséretben és gyászban megtört szívemmel én is osztozom. Magam is lehajlok hozzájuk, mint ti, hogy könnyeimmel áraszam sápadt, fiatal arcukat és immár, sajnos örökre önfeledt szívüket. De nemcsak ennyi a mondanivalóm most. Megfáradt öreg vagyok, sok mindent láttam hosszú életem során, de ilyet még soha. És ezt a csodálkozásomat akarom itt elétek terjeszteni Barátaim.

Arról a soha nem látott fegyelemről akarok szólni, amely ebben a forradalomban megnyilvánult. S ez a fegyelem nemcsak abban mutatkozott meg, hogy rablás sehol nem történt - közismert tény, hogy a kiratokok betört üvegablakai mögül senki se lopkodta ki az árut s már maga ez a körülmény is minden elismerésünket megérdemelné, de mégcsak nem is ebből áll a csoda, amely engem létem alapjaiban olyannyira megrázott s amelynek emlékét a síromba is el akarom vinni magammal. A politikai meggondoltság és okosság, a politikai mérséklet, valamint a forradalmároknak embertársaik iránt való szolgálatkészsége és szívbéli jóakarata volt az a csoda, amely újra feltámasztotta szívemből minden szeretetemet honfitársaim iránt.

Mert ezek a fiúk s ez az egész nép nem nagybirtokosok után kiáltozott, nem papi dominiumok után, nem vagyonokat akart harácsolni magának, nem egy megunt dinasztia here főhercegeit akarta visszakiáltani ide, nem a főnemeseit reklamáta... ebben a tisztos és tiszta és fegyelmezett tehát gyönyörű forradalomban egyetlen önző, vagy fasiszta hang nem hallatszott. S ez az, amire én büszke vagyok, amit nem akarok többé elfelejteni. Óh, bizony ez anyagi szempontból szerény igényű forradalom volt, sírnivalóan szerény s amellett magasztos, mert anyagiakban csak a szerény megélhetésért küzdött s amellett a lélek legfontosabb javaiért - s melyek azok? Az igazi demokrácia és igazi szabadság.

VAGYIS NYÍLTAN ki kell hát mondanom a szót: hogy ez a forradalom voltaképp le sem tért a legjobb értelemben vett szocializmus útjáról. Fegyelmezettsége olyan volt, mint a legjobb akaratú és legjobban képzett munkásoké. Tudatos volt, okos és határozott. Elrablott életét követelte vissza és emberi méltóságát. És nem ragadtatta el magát a méltóságteljes szerénység és mérséklet utairól. És minden túltengést elnyomott és semmiféle szélsőséget szóhoz sem engedett. S ez az barátaim, amin, ha jól meggondoljátok, velem együtt könnyet ejthettek valahányan.

Illetve, most látom csak, mindez még nem is elég ahhoz, hogy lélekállapotomat e nagy eseményekkel kapcsolatosan jellemezzem. Azt a vallomást kell itt tennem mindenekelőtt, hogy én már-már nem is nagyon bíztam a nemzet életerejében. Megtört, fáradt, agyongyötrtöt nép ez - gondoltam magamban. És ez ahiedelemem nem is mai keletű.

Közel harminc éve annak, hogy Németországban egy igen magas rangú úrral beszélgettem egy délután. Nem volt nagyon okos ember, de történelmi tájékozottsága nagy volt. Ez a nagy úr akkor így szólt hozzám:

- Minden olyan nép, amely sokáig élt rabigában, jellemileg végül is elfajzik. Nézze meg a lengyel és magyar főrendeket, nem hazaáruló volt-e legnagyobb részük és évszázadok óta? Nem a bécsi és egyéb udvarok körül settenkedtek, szorgoskodtak, nem úgy van-e, hogy fölcserélték anyanyelvüket, hogy nagyúri haszonért földbirtokokért, méltóságokért árulták el hazájukat, szegény nemzetük mindennemű szabadságtörekvéseit? És milyen vitézkötésesek, heje-huja hencsegők! Egy magyar báró nagyobbat fúj magából idekinn, mint a mi hercegeink. És van-e maradibb, csökönyösebb, gögösebb és kegyetlenebb rabszolatartó a lengyel nemességnél?

Ilyeneket mondott s nekem azt kellett hinnem, hogy igaza van. S mindez utóbbi időkhöz azt mondtam magamnak, hogy igen, az én szegény népem jellemileg csakugyan végleg megtört évszázados mindenféle lealázottságában. Mindenbe belenyugszik ő már, mindennek behódol, mélyebben ember már le nem hajthatja fejét, mint az én szegény, agyongyötört magyar népem. És hányszor sírtam már el emiatt is öregségem könnyeit. A tatár, a török, a német, aztán megintcsak a német... hogy is maradhat meg ez az árva kis nép a Duna és Tisza áldott és átkozott közén, amely úgy látszik, minden szomszédos hatalom érdekeinek oly kecsegtető és csábító mezeje? Hogyan menthetné létét másként, minthogy hízeleg, alázkodik, mindenbe belenyugszik s mindenkor túlteljesíti azt, amit a hatalmak követelnek tőle?

EZT GONDOLTAM mindeddig, de most megalázottságomból fölemelem végre a fejem és másképpen beszélek. Mert a lengyelek, óh a lengyelek is... amit már sose hittem volna róluk, ők is a szabadságszeretetet olyan lángcsóváit vetették ki magukból, hogy megállt az emberben a szív, hogy ki akart szakadni belőle a lélek... Hát még a mienk!

E drága halottak az életüket áldozták azért, ami az embernek legnagyobb kincse: hazájukért és szabadságukért. És mi megmaradtunk életünket akarjuk áldozni azért, hogy az ő ideáljaikat végleg valóra váltsuk. Én öreg életemet szívesem dobom oda érte s ti fiatalabbak, a könnyeiteken látom, nem akartok mögöttem maradni.

S mármost mégiscsak hogy történhetett ez a csoda, hogy e két, századok óta szenvedő nép egyszerre ily erőre kapott, a vulkánok erejére és az üstökösök fényével tündökölt? Nem tudok erre más magyarázatot, mint azt, hogy ez a drága ifjúság úgy ott, mint itt nem főurak elkényeztetett gyermekeiből állt össze, nem is a pöffeszkedésre, gyűlölködésre mindenkor kész dzsentri-gyerekekből, hanem a nép viszontagságokhoz szokott gyermekeiből, a mai egyetemi ifjúságból. Paraszti, munkás és polgári családokból származó diákok ők, akik a tisztaságnak, becsületnek az emberiségnek és jósnak ezt a legszebb forradalmát csinálták Magyarországon a munkásokkal és a némi katonasággal összefogva.

És én most arra kérlek benneteket, véssétek szívetekbe és elmétekbe, hogy ez így történt s miután könnyeitekkel már megöntöztétek a sírokat és ősi lombokkal is beborítottátok, vagyis a gyászoló szív parancsainak eleget tettétek, menjetek most némiképp megenyhült szívvel haza.

S majd meglátjuk, hogy mi lesz.

(Irodalmi Ujság 1956. november 2.)

FALUDY GYÖRGY:

NAGY IMRE

Leltárt készített, míg hajnalban
fel-alá járt a pincebolt
alatt: csak cvikkere hiányzott,
egyébként minden rendben volt:
a perc lejárt, a lelke tiszta
s egy óra sem kell már, amíg
Kossuth Lajost, Rákóczi, Dózsát
beérik kurta lábai.

Mi adta néki a nyugalmat?
Hogy tudta: hallgatják, míg hallgat
és azt is, hogy a század titkát
ő oldotta meg félúton?
S mi növesztette nagyra, szépre?
Bölcs bátorsága? tisztessége?
Batthyányhoz hasonló vége?
hogy ő lesz fajtánk példaképe
a holtak élén? Nem tudom.

A szomszéd cellából Maléter
köhécselt. Hirtelen hideg
szellő fútt tarkóján. Hogy papírt
és tollat kérhetne? Minek?
Minek, gondolta. Száll az írás,
mint viharban a levelek,
s köztük, derűsen és kimerően
zömök, ősz férfi jár: a tett.

A vég, sejtette, még nehéz lesz,
de az már nem oszt, nem szoroz, -
megnyílt az ajtó: káromkodva
ugrottak rá a vasbotos
pribékek, megkötötték karját
s végigrugdosták az orosz
zsebrákok sorsfalán át, míg
ő cvikker nélkül, félvakon

támolygott, aztán szánakozva
szétnézett kinn az udvaron:
de már az ávós hóhér rémült
arcát nem vette észre sem
a helytartót, ki két szovjet tiszt
közt állt, vacogva, részegen.

Aztán csak mész, vajpuha mész jött,
előbb ráterítette bő
tógáját, aztán szikkadozni
kezdett, majd mint a krétakő
kemény kőzetnek nőtt reája,
megette bőrét, húsát, arcát,
de bajsza nyájas kunkorát
szálanként őrzi, mint az ország.

Azóta újra mellbeteg,
keszeg varróleány a nappal
s izzadt ringyók az éjszakák, -
ám néha félálomban este
szemembe hull egy fény-nyaláb:
talán a láthatáron villan,
vagy a szomszéd utcán a villany,
de lehet, hogy a cvikkere.

(London, 1958 június)

A MAGYAROK VÉRE

Nem tartozom azok közé, akik azt kívánják, hogy a magyar nép újra fegyvert fogjon, bevesse magát egy eltíprásra ítélt felkelésbe, - a nyugati világ szemeláttára, amely nem takarékoskodnék sem tapssal sem keresztényi könnyel, hanem hazamenne, felvenné házipapucsát, mint a futball szurkolók a vasárnapi kupamérkőzés után.

Túlsok a halott már a stadionban, s az ember csak saját vérével gavalléroskodhat. A magyar vér oly nagy értéke Európának és a szabadságnak, hogy óvnunk kell minden cseppjét.

Azok közé sem tartozom, akik úgy hiszik, alkalmazkodni kell, ha átmenetileg is, bele kell törődni a rémuralomba. Ez a rémuralom szocialistának nevezi magát, nem több jogon, mint ahogyan az inkvizíció hóhérai keresztényeknek mondták magukat.

A szabadság mai évfordulóján szívemből kívánom, hogy a magyar nép néma ellenállása megmaradjon, erősödjön és a mindenünnen támadó kiáltásaink visszhangjával elérje a nemzetközi közvélemény egyhangú bojkottját az elnyomókkal szemben.

és ha ez a közvélemény nagyon is erőtlenségre ösztönöz ahhoz, hogy igazságot szolgáltatasson egy vértanú népnek, ha a mi hangunk túlságosan gyenge, kívánom, hogy a magyar ellenállás megmaradjon addig a pillanatig, amíg keleten az ellenforradalmi állam mindenütt összeomlik ellentmondásainak és hazugságainak súlya alatt.

A legázolt, bilincsbe vert Magyarország többet tett a szabadságért az igazságért, mint bármelyik nép a világon az elmúlt húsz esztendőben. Ahhoz, hogy ezt a történelmi leckét megértse a fülét betömő, szemét eltakaró nyugati társadalom, sok magyar vérnek kellett elhullnia - s ez a vérfolyam most már alvad az emlékezetben.

A magáramaradt Európában, csak úgy maradhatunk hívek Magyarországhoz, ha soha és sehol el nem áruljuk amiért a magyar harcosok életüket adták, és soha, sehol - még közvetve sem - igazoljuk a gyilkosokat.

Nehéz minékünk méltónak lenni ennyi áldozatra. De meg kell kísérelnünk, feledve vitáinkat, revideálva tévedéseinket, megsokszorozva erőfeszítéseinket, szolidaritásunkat egy végre egyesülő Európában. Hiszünk, hogy valami bontakozik a világban, párhuzamosan az ellentmondás és halál erővel, amelyek elhomályosítják a történelmet, - bontakozik az élet és meggyőzés ereje, az emberi felemelkedés hatalmas mozgalma, melyet kultúrának nevezünk, s amely a szabad alkotás és szabad munka terméke.

A magyar munkások és értelmiségiek, akik mellett annyi tehetetlen bánattal állunk ma, tudják mindezt, s ők azok, akik mindennek mélyebb értelmét velünk megértették. Ezért, ha szerencsétlenségükben osztoztunk, - miénk a reményük is. Nyomorúságuk, láncaik és száműzöttségük ellenére királyi örökséget hagytak ránk, melyet ki kell érdemelnünk: a szabadságot, amelyet ők nem nyertek el, de egyetlen nap alatt visszaadtak nekünk!

(In: Gloria Victis 1956-1986, A magyar október költői visszhangja a nagyvilágban, Bécs, 1986.)